

Доследно Резолуцији Народне скупштине Републике Србије о Косову и Метохији од 26. марта 2004. године, Декларацији Народне скупштине Републике Србије о Косову и Метохији од 27. августа 2003. године, Декларацији Народне скупштине Републике Србије о стању на Косову и Метохији, обавезама међународне заједнице и Владе Републике Србије од 31. маја 2001. године и Резолуцији Народне скупштине Републике Србије о стању на Косову и Метохији и положају српског народа и припадника других неалбанских заједница од 4. маја 2001. године,

Доследно обавези Републике Србије да као држава чланица државне заједнице Србија и Црна Гора даје пуни допринос доследном спровођењу Резолуције 1244 Савета безбедности Уједињених нација од 10. јуна 1999. године, Војно–техничког споразума о Косову и Метохији од 9. јуна 1999. године и Заједничког документа о сарадњи СР Југославије и УНМИК–а од 5. новембра 2001. године,

Полазећи од тога да је Косово и Метохија неотуђиви део Србије и државне заједнице Србија и Црна Гора,

на основу члана 73. тачка 2. Устава Републике Србије и члана 130. Пословника Народне скупштине Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 32/02 – пречишћени текст, 57/03, 12/04 и 29/04),

Народна скупштина Републике Србије, на Десетој седници Првог редовног заседања у 2004. години, одржаној 29. априла 2004. године, донела је

О Д Л У К У

О УТВРЂИВАЊУ ПЛАНА ЗА ПОЛИТИЧКО РЕШЕЊЕ САДАШЊЕ СИТУАЦИЈЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

1. Овом одлуком утврђује се План за политичко решење садашње ситуације на Косову и Метохији.

План за политичко решење садашње ситуације на Косову и Метохији одштампан је уз ову одлуку и чини њен саставни део.

2. Обавезује се Влада Републике Србије да у вођењу политике Републике Србије и у вршењу других Уставом и законом утврђених надлежности, у односу на Косово и Метохију – полази од Плана за политичко решење садашње ситуације на Косову и Метохији.

Обавезују се и други државни органи у Републици Србији да у вршењу својих Уставом и законом утврђених надлежности, у односу на Косово и Метохију – полазе од Плана за политичко решење садашње ситуације на Косову и Метохији.

Обавезују се надлежни државни органи у Републици Србији да, у сарадњи с надлежним органима државне заједнице Србија и Црна Гора и надлежним органима Републике Црне Горе, при спољнополитичким активностима везаним за садашњу ситуацију на Косову и Метохији – полазе од Плана за политичко решење садашње ситуације на Косову и Метохији.

3. План за политичко решење садашње ситуације на Косову и Метохији представља оквир за евентуалне разговоре о територијалној аутономији на Косову и Метохији са представницима међународне заједнице на Косову и Метохији и изван њега.

4. Обавезује се Влада Републике Србије да о спровођењу ове одлуке обавештава Народну скупштину Републике Србије.

5. Ова одлука ступа на снагу наредног од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

РС број 33

У Београду, 29. априла 2004. године

НАРОДНА СКУПШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Председник

Предраг Марковић

ПЛАН ЗА ПОЛИТИЧКО РЕШЕЊЕ САДАШЊЕ СИТУАЦИЈЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

I. УВОД

Основни политички и правни документи савремене цивилизације потврђују и учвршћују универзалне вредности урођеног достојанства, једнаких и неотуђивих права свих људи, која су основ слободе, правде и мира у свету. Ти документи, као што су: Повеља Уједињених нација, Општа декларација о правима човека, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, утврђују да је заштита људског живота, слободе и безбедности основна обавеза сваке јавне власти, како државне власти, тако и међудржавних власти – међународних организација и њихових безбедносних и правних механизма.

То мора бити још израженије када је мандат за гарантовање и ефективну заштиту тих вредности додељен Уједињеним нацијама, као што је случај са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 и присуством Уједињених нација у Покрајини Косово и Метохија после рата 1999. године. Уједињене нације створене су са жељом да "потврде веру у основна права човека, у достојанство и вредност људске личности". Међутим, наведене цивилизацијске вредности се уопште не остварују, или је њихово остварење суштински отежано, још од почетка мандата Уједињених нација на Косову и Метохији. Међу многим историјски наслеђеним, али и скорашњим, разлозима оваквог стања истакнуто место овде има велика етничка дистанца која се често претвара у етничку мржњу и искључивост. Та мржња се данас посебно изражава у потпуној нетрпељивости етничких Албанца, који чине већину становника Покрајине, према Србима, којих данас има једва нешто више од трећине у односу на број који је у Покрајини живео пре њеног стављања под мандат Уједињених нација јуна 1999. године.

Србија не жели да умањи напоре међународне војне и цивилне мисије на Косову и Метохији усмерене ка смиривању међуетничких сукоба, али услед наведеног разлога основни мандат Уједињених нација предвиђен Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 није објективно могао бити остварен. Тај мандат је захтевао: *"успостављање и надгледање развоја привремених демократских институција самоуправе како би се обезбедили услови за миран и нормалан живот свих становника Косова... осигурање безбедног и слободног повратка свих избеглица и расељених лица њиховим домовима... и заштиту и унапређење људских права."*

Неуспех мандата Уједињених нација да заштити животе, слободу, безбедност, имовину, просперитет, верске објекте и културну баштину српске заједнице био је очигледан у догађајима од 17–19. марта ове године који су имали облике погрома и етничког чишћења спроведеног над Србима. Сматрамо да неуспех није последица недостака добре воље и савесности великог дела припадника Уједињених нација у спровођењу њихове мисије. У питању је објективна немогућност да пар десетина хиљада војника земаља НАТО пакта и других држава физички ефикасно заштите стотинак хиљада Срба, њихову имовину и цркве, у ситуацији у којој они живе на сразмерно великој и разуђеној територији Покрајине.

Националистичка искључивост великог дела већинске заједнице је толико снажна да буквално угрожава физичко опстајање Срба на територији на којој они, у непрекидном континуитету, живе више од десет векова. На то Уједињене нације и међународна заједница нису рачунале када су одлучиле да прихвате мисију очувања мира и заштите људских права на Косову и Метохији. Зато је неопходна промена институционалног оквира и политике обезбеђења услова за миран и

нормалан живот за све Србе и друге становнике Косова неалбанске националности, као и осигурања њиховог безбедног и неометаног повратка на територију Покрајине са које су насилно протерани. Исто тако неопходна је ефикасна заштита и унапређење људских права у складу са европским нормама и стандардима, с обзиром да су Покрајина, државна заједница Србија и Црна Гора, као уосталом и цео регион, природан део европске цивилизације.

Предложена промена треба да уведе принципе, оквири и институције територијалне аутономије за српску и остале неалбанске заједнице. Промена неће угрожавати територијалну целокупност Покрајине, нити законита права албанске етничке заједнице. Принцип "аутономије унутар аутономије" не представља одустајање од принципа изградње мултиетничког и мултикултурног друштва у Покрајини, већ је, напротив, једини начин остварења тих принципа. Косово и Метохија и Србија заузимају централно место на Балкану, који је као мултиетнички и мултикултурни препознатљив и историјски једино могућ. Територијална аутономија створиће услове да тешко рањено друштво на Косову и Метохији временом доспе у ситуацију у којој је етничко, религијско и културно помирење и међусобно поверење реално и могуће.

Међународна заједница је годинама покушавала да убеди Србију да аутономија Косова и Метохије захтева посебне и нетипичне елементе. Исто тако, она данас мора признати да аутономија Срба у Покрајини, због објективних разлога и њиховог одржања и опстанка, захтева то исто. Истовремено, она представља облик децентрализације обављања јавних послова и развијање принципа по коме се јавне потребе становништва задовољавају од стране њима најближих органа. То су принципи локалне демократије и самоадминистрирања, које подржавају и подстичу Савет Европе и Европска унија.

План за политичко решење садашње ситуације на Косову и Метохији, који се излаже у овом документу, полази од постојећег стања да је Косово и Метохија део Републике Србије под цивилном и војном управом Уједињених нација. Документ пружа план институционалних гаранција за положај српске заједнице у Покрајини. Документ не улази у питање статуса Косова и Метохије, који је утврђен у Резолуцији 1244 Савета безбедности УН.

II. ТЕРИТОРИЈАЛНА АУТОНОМИЈА

2.1. Досадашња територијална организација Покрајине показала је неуспех политичке и административне организације једног мултиетничког, али и дубоко подељеног друштва. Она почива на погрешној претпоставци да је остваривање покрајинске аутономије у уставном поретку из 1974. године представљало рационално и праведно решење етничких односа две доминантне заједнице – албанске и српске. Нити су Албанци таквим стањем били задовољни – доказ је широка побуна у пролеће 1981. године, нити је за Србе стање на Косову и Метохији било прихватљиво, јер им права нису била заштићена, а највећи проценат српског становништва иселио се управо у том периоду (не рачунајући период од 1999. године).

Главна етничка чишћење Срба извршено је пре погрома од 17. марта ове године, њиховим бруталним протеривањем после јуна 1999. Српско и остало неалбанско становништво сведено је на безначајне и расуте енклаве у којима оно полако, али сигурно нестаје. По тој "реалности" независност Покрајине постаје "логично решење", при чему се не води рачуна о томе да то изазива несагледиву дестабилизацију целог региона могућом променом граница Србије и државне заједнице Србија и Црна Гора.

Народна скупштина Републике Србије сматра једино реалним, разумним, али и праведним стварно и делотворно развијање предуслова за мултиетичност на Косову и Метохији. Услов за то је отклањање свих могућности за понављање погрома и насиља према Србима, као и подједнако важно суштинско омогућавање свим интерно расељеним лицима, да се у Покрајину врате. Неприхватљиво је одлагање повратка прогнаних услед недостатка безбедности и слободе кретања. Безбедност људи, заштита њиховог живота и имовине, условљена је животом и опстанком у "својој" етничкој заједници, данас на Косову и Метохији. То захтева примерену територијалну организацију Покрајине која омогућава територијалну аутономију српске, али и других заједница које за то изразе жељу (Ромске, Горанске, Бошњачке – Муслиманске итд). Територијална аутономија не представља поделу Покрајине, нити је сурогат за њу. Она не води промени граница због стварања моноетничких ентитета, јер управо се то жели предупредити стварањем одрживих услова за опстанак и повратак Срба и других неалбанаца да би мултиетичност, као савремена цивилизацијска вредност, била прво обновљена, а у будућности развијана.

2.2. Подручја будуће аутономије чиниле би општине, делови општина и насеља, у којима су Срби пре изгона 1999. године били већина становништва. Те територије би обухватале и пољопривредно земљиште и остале површине које су биле у власништву Срба пре рата 1999. године. С обзиром да је већина прогнаних Срба живела у градским центрима у којима их данас нема или се њихов број своди на стотине (Приштина, Пећ, Гњилане, Призрен, Урошевац, Исток, Липљан, јужни део Косовске Митровице итд), као и да њихов повратак у те градове у догледно време није могућ, неопходна је **праведна надокнада** (*compesatio iustum*).

То би значило да Срби имају право на делове територије која природно повезује српска већинска насеља, у којима они нису претходно били у већини, али на којима се враћа становништво прогнано приликом етничког чишћења. То је предуслов да будућа подручја територијалне аутономије имају карактеристике Региона; да својим географским и природним карактеристикама, привредним и пољопривредним ресурсима, постојећом и потенцијалном саобраћајном, енергетском, комуналном и другом инфраструктуром, као и другим неопходним елементима, представљају заокружене територијалне целине у којима је могућ и живот и одрживи развој неопходан за репатријацију избеглица.

Та подручја не би у првом тренутку представљала урбане центре, али би имала објективне могућности да се у такве развију. Подручја са урбаним центрима пружила би све елементе административног, безбедносног, образовног, здравственог, културног, спортског и забавног садржаја, примереног броју и потребама становништва. То захтева цивилизовани, просперитетни и демократски организован живот и ако он не би могао да се оствари, унапред би била осуђена на пропаст идеја мултиетничког и мултикултурног друштва у коме једне етничке и (или) културне заједнице не просперирају науштрб друге.

Територијална повезаност аутономних подручја није нужан услов њиховог постојања и развоја, али јесте пожељан. Суштинско питање безбедности живота и имовине, као и слободе кретања у тако повезаним подручјима се лакше и потпуније остварује. Из истог разлога би, приликом одређивања територијалних целина, требало узети у обзир оне које се ослањају на остатак централне Србије, јер би оне биле безбедније од подручја која се налазе у дубини Косова и Метохије. Комуникација са својим сународницима, а тиме и опстанак, на тај начин је неупоредиво олакшан.

Територијалну аутономију Срба на Косову и Метохији чинило би пет територијалних целина – Области, и то: Централно–косовска, Северно–косовска, Косовско–поморавска, Шарпланинска и Метохијска Област. Најзначајнији верски објекти и споменици, као и културно–историјски споменици српског народа који би просторно могли да се нађу или повежу са предложеним областима, представљали би њихов део. Они који то не би могли, захтевали би одговарајуће гаранције државе Србије, међународне гаранције и ефективну физичку заштиту. Поменуте Области би сачињавале Регион који би био политички и правни носилац територијалне аутономије у оквиру Косова и Метохије.

III. ОБЕЛЕЖЈА АУТОНОМИЈЕ СРПСКЕ АУТОНОМНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Овај План предвиђа двоструку заштиту српске заједнице на Косову и Метохији: путем територијалне аутономије (оснивањем Региона), којом би се штитио највећи део Срба, и путем културне и персоналне аутономије, којом би се штитила права Срба који живе ван подручја територијалне аутономије (Региона). Оба вида заштите, узета заједно, чине појам Српске аутономне заједнице на Косову и Метохији.

3.1. Уређење Региона

На подручјима на којима Срби чине компактну популацију образује се територијална аутономија у облику Региона са јединственим правима, надлежностима и институцијама. У областима права и надлежности наведеним под 3.1.2. грађани ће располагати законодавном, извршном и судском влашћу. У свом деловању органи власти дужни су да следе начела поделе и демократске контроле власти, као и начела етничке, културне и верске толеранције.

3.1.2. Надлежности Региона

У одређивању обима надлежности Региона користи се начело супсидијарности. По том начелу одређује се круг надлежности које ће се у постојећим условима боље и ефикасније обављати у оквиру територијалне аутономије, као и у оквиру локалне самоуправе, него на нивоу целине Косова и Метохије. Реч је о следећим надлежностима:

- организација Региона (уређење органа и изборног процеса)
- безбедност (полиција) и цивилна заштита
- правосуђе
- образовање
- здравство
- социјална политика
- култура, медији и спорт
- заштита споменика културе
- брак и породични односи, наслеђивање и старатељство
- својинско–правни односи на непокретностима
- спровођење приватизације на подручју Региона
- јавни регистри

- службена употреба језика и писма
- санкције за повреде прописа из области надлежности Региона
- развојни програми
- локална самоуправа
- међународна регионална сарадња у области надлежности Региона
- просторно планирање
- еколошка заштита
- инфраструктура од значаја за Регион
- утврђивање извора прихода (буџет и завршни рачун)
- управљање јавном имовином
- индустрија на простору Региона
- природна и рудна богатства
- пољопривреда, сточарство, шумарство, лов и риболов
- услуге.

У набројаним областима надлежност се врши усклађивањем са политиком на Косову и Метохији.

3.1.3. Органи Региона

Органи територијалне аутономије (Региона) су: Скупштина Региона, Извршно веће Региона, органи управе и судови (основни и другостепени).

Скупштина Региона је највиши представнички и законодавни орган територијалне аутономије. Бира се на основу општег и једнаког права гласа свих грађана свих пет Области које чине Регион, тајним гласањем. Састоји се из једног дома са приближно пропорционалним учешћем посланика из сваке Области. Има законодавна и контролна овлашћења.

Извршно веће Региона је носилац извршне власти. Заједно са органима управе оно спроводи прописе Скупштине Региона, утврђује и води политику у области надлежности Региона. Извршно веће Региона је, такође, задужено да спроводи прописе Скупштине Косова и Метохије у Областима које чине Регион.

Избор Скупштине Региона, Извршног већа Региона, органа управе и других органа и тела и начин њиховог рада уређује се прописима које доноси Скупштина Региона.

Судство. Регион има, поред законодавне и извршне власти, и судску власт која делује у Областима које чине Регион. Судска власт треба да на независан, непристрастан и праведан начин примењује опште правне норме на појединачне спorne ситуације у којима се грађани, правна лица или органи јавне власти споре о праву. Како је у етнички дубоко подељеним срединама примена права и утврђивање чињеница релевантних за његову примену подложна етничкој пристрасности, то је на Косову и Метохији остваривање судске функције доведено у питање. Зато је неопходно да се судска функција, осим коначног одлучивања о законитости, врши у Региону.

Првостепени судови опште надлежности организују се за територију једне или више општина унутар Региона. Регион би имао и један **Регионални суд** који би био **другостепени суд опште надлежности** за првостепене општинске судове. Регионални суд би истовремено имао и надлежности трговинског и управног судства за подручје Региона.

Функцију највишег суда у оквиру надлежности Покрајине, ван уставно–судске контроле и заштите уставом и међународним конвенцијама зајемчених људских права и грађанских слобода, имао би Врховни суд Косова и Метохије.

Посебно веће Врховног суда за питања Уставног оквира, образовало би веће које се састоји од троје судија: једног судије Врховног суда који је етнички Србин, једног судије Врховног суда који је етнички Албанац и трећег, међународног, судије кога именује Специјални представник Генералног секретара Уједињених нација. То веће одлучивало би у свим поступцима који се тичу прописа и радњи органа Региона и органа локалне самоуправе са територије Региона.

Постоје **општински јавни тужиоци и Регионални јавни тужилац**, који обављају своје дужности у складу са законом у примени.

Регион би имао суштинску функцију приликом избора судија првостепених судова и Регионалног суда, као и општинских јавних тужилаца и Регионалног јавног тужиоца.

Судије и тужиоце именује Специјални представник Генералног секретара Уједињених нација, на предлог који утврди Скупштина Региона са листе кандидата коју јој предложи **Саветодавно веће за правосуђе Региона**. Скупштина Региона предлаже одговарајућем Већу српске заједнице у Скупштини Косова и Метохије и две трећине кандидата за судије Врховног суда Косова и Метохије из редова Срба. Скупштина Региона именује судије за прекршаје на територији Региона.

Привремене институције самоуправе на Косову и Метохији пренеле би на Регион функције финансирања судова и плата и других примања судија, јавних тужилаца и судија за прекршаје на територији Региона.

3.2. Финансијска аутономија Региона

На Косову и Метохији гради се отворена тржишна привреда и ниједна одредба овог Плана не угрожава и не сме угрозити слободу кретања људи, робе, услуга и капитала на територији Покрајине.

Буџет Региона располаже довољним сопственим приходима за финансирање сопствених надлежности. Извори прихода буџета су порези, таксе, накнаде и друге дажбине, приходи од имовине, донације и други приходи. Централна власт даје дотацију Региону за обављање пренетих послова. Регион се може задуживати ради инвестиционих улагања. О буџету и завршном рачуну буџета одлучује Скупштина Региона.

Централној власти припадају приходи од царина, пореза на додату вредност, акциза и других сличних дажбина. Региону и општинама које га чине припадају приходи од непосредних пореза, као што су порез на доходак грађана и порез на добит, као и од пореза на имовину, административних и комуналних такси, накнада за коришћење јавних добара и других прихода. У Региону постоји аутономна Пореска управа.

Регион и општине које га чине власници су имовине која служи за обављање њихових функција.

Специјални представник Генералног секретара Уједињених нација ће у име Косова и Метохије закључити билатералне и регионалне уговоре о слободној трговини са земљама региона.

3.3. Статус Срба ван територије Региона

Срби који живе ван територије Региона морају уживати, поред класичних људских права зајемчених свим грађанима Косова и Метохије, и посебна колективна права, неопходна зарад очувања њиховог идентитета. Она се остварују не само као права негативног статуса, у смислу обавезе Привремених институција самоуправе да се уздрже од уплитања у њихово слободно вршење, или као права активног статуса, омогућавајући Србима учешће у јавном животу и равноправност при запошљавању у јавним службама – већ и као права позитивног статуса, што подразумева дужност Привремених институција самоуправе да предузму мере којима се унапређује положај српске заједнице на оним деловима Косова и Метохије на којима је она угрожена.

Полазећи од ових претпоставки, српској националној заједници се морају обезбедити следећи правни инструменти: слобода изражавања националног идентитета; забрана дискриминације; предузимање мера за обезбеђење равноправности; забрана насилне асимилације; развијање духа толеранције; забрана изазивања расне, националне и верске мржње; право на очување посебности (право на употребу српског језика, избор и употреба личног имена, службена употреба језика и писма, право на неговање културе и традиције, равноправност при запошљавању у јавној служби, школовање на српском језику, употреба националних симбола, јавно обавештавање на српском језику); право на удруживање; право на сарадњу са сународницима у Региону и ван територије Косова и Метохије; забрана нарушавања права припадника српске заједнице; судска заштита права припадника српске заједнице; оснивање националног савета српске заједнице и Омбудсман за права припадника националних заједница.

Права припадника српске националне заједнице прецизније се наводе у Анексу овог Плана.

3.4. Положај осталих националних заједница у Региону

Припадници осталих националних заједница који живе у областима које чине Регион располажу свим правима из Поглавља 4 (Права заједница и њихових чланова) Уставног оквира за привремену самоуправу.

IV. ЗАШТИТА И ОЧУВАЊЕ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ

4.1. Споменици културе на Косову и Метохији заслужују посебну заштиту и очување:

Прво, зато што представљају јединствену културну баштину чији су вредни споменици одавно признати као европска баштина.

Друго, зато што заштита, конзервација и преношење будућим генерацијама културне баштине припада држави "на чијој се територији налази" (чл. 4. Конвенције о заштити културне и природне баштине, 1972. година).

Треће, зато што су, поред становништва и власништва земљишта, трећи неспорни критеријум у утврђивању права и српске и албанске заједнице на територијама Косова и Метохије.

4.2. Споменици културе Србије представљају јединствену баштину која је, још између два светска рата, призната као неодвојиви део европске баштине.

И овом приликом потребно је истаћи да та баштина:

- чува архитектуру, делом и уметност, римске и византијске империје, средњовековне српске државе, турске империје, потом и новије архитектуре Срба и Албанаца, у непрекинутом континуитету векова – што је јединствена појава
- обележава врхунац византијске архитектуре и уметности свог времена
- у знатном делу њених споменика представља јединствену интеграцију архитектуре православне Византије и католичке романике, што је такође јединствена појава
- чува споменике који сведоче о два века (од 1170. до 1371.) развоја једне од развијених европских држава.

Ова јединствена баштина Европе мора бити сачувана у свом изворном облику и намени и унапређена предата будућим генерацијама. То је императив по свим конвенцијама о добрима културне баштине.

4.3. Споменици културе Србије сада су под управом Привремене мисије Уједињених нација (УНМИК–а), на основу Резолуције Савета безбедности Уједињених нација 1244. Међутим, легитимни баштиник и законити чувар споменика културе на Косову и Метохији је држава Србија:

- зато што је заштитила и чувала споменике на основу закона државе
- зато што је њихов највреднији и највећи део подигла средњовековна српска држава
- зато што су, у знатној већини, власништво Српске православне цркве
- зато што је Србија већину ових споменика, у рушевинама и у напуштеном стању, ослободила од турске окупације и током прошлог века уложила огромна средства и стручни потенцијал у њихову обнову
- зато што Декларација Конференције Уједињених нација о људским насељима (начело 9, Ванкувер, 1976. година) утврђује да "Свака земља треба да има право да са пуним суверенитетом буде баштиник себи својствених културних вредности које су плод целе њене историје", а то је управо случај са баштином Србије на Косову и Метохији.

Од јуна 1999. године на делу је настојање администрације УНМИК–а и Привремених институција самоуправе да наметну појам о "косовској баштини", у намери да је отуђе од Србије. Баштина, према укупној пракси у свету и свим релевантним међународним конвенцијама, припада народима или државама. Територије немају баштину. Познато је да се у Извештају УНЕСКО–а о стању баштине на Косову (2003. година) нигде не спомиње "баштина Косова", него увек "баштина на Косову".

4.4. Досадашњи приступ заштити, очувању и одржавању споменика културе на Косову и Метохији обележиле су две чињенице:

– УНМИК није образовао своју службу за очување споменика културе, на шта је био обавезан према чл. 7, став 2. Конвенције о заштити културних добара у случају оружаног сукоба (Хаг, 1954. година), нити је прихватио одговорност за заштиту добара "на територији других страна уговорница", у овом случају Србије, на шта га је обавезивао члан 4. Хашке конвенције

– насупрот тој обавези УНМИК је, руководећи се политичким критеријумима, надлежност за заштиту и чување споменика културе пренео у надлежност Привремених институција самоуправе, иако је знао да оне немају стручне референце да обављају ту надлежност, а ничим нису показале бригу да је делотворно преузму.

На тај начин јединствена културна баштина остала је, више од четири године, без одговорне службе која би се о њој бринула. Последице су драматичне. Препуштена је зубу времена, што се свуда сматра нецивилизацијским поступком.

Целокупан период од јуна 1999. године, од када је започело вандалско рушење и уништавање споменика културе на Косову и Метохији, као и последњи догађаји од 17 – 19. марта ове године показали су да гаранције које су дате нису делотворне и да је физичко обезбеђење КФОР–а недовољно. У свести рушилаца то су споменици без законитог чувара. Само 17. и 18. марта ове године срушено је и оштећено 35 цркава и манастира, од тога 16 споменика културе. Уништавање је превазишло она из 1999. године (после рата), јер су спаљена два споменика (манастир Св. Арханђела, гробни храм цара Душана и јединствена градска црква Богородица Љевишка) која су, у Извештају мисије УНЕСКО–а на Косову (2003. година) категорисана као споменици од универзалне вредности (од укупно шест таквих споменика на Косову и Метохији).

Ако се не промени статус ових споменика злочин се може поновити.

4.5. Познато је да су споменици културе Србије размештени на целој територији Косова и Метохије. Ова чињеница намеће два вида заштите и очувања споменика културе.

Један је статус споменика културе унутар територије Региона и други изван територије Региона.

Унутар територије Региона надлежност *очувања споменика културе* уврштена је у надлежности аутономије и заштита и очување споменика остварује се на основу Закона о споменицима културе Србије.

Изван територије Региона, споменици који су од изузетног значаја добијају статус културних добара којима непосредно управља Република Србија. Овакав статус обезбеђује примену чл. 6, анекса 2. Резолуције Савета безбедности Уједињених нација 1244, који утврђује српском особљу "присуство на местима српске баштине". Треба утврдити критеријуме по којима се утврђују добра са наведеним статусом. То морају бити добра од посебног значаја за историју и културу Србије и Српску православну цркву, у основи подобна да се сврстају у европску баштину. На пример, Пећка патријаршија, Споменик битци на Косову, гробне задужбине владара Немањића, највећи град средњовековне српске државе; за Српску православну цркву и сви живи манастири. Разумно је претпоставити да се ови споменици утврђују од стране стручне комисије УНЕСКО–а на предлог Србије.

V. ОДНОС ОРГАНА ТЕРИТОРИЈАЛНЕ АУТОНОМИЈЕ (РЕГИОНА) СА ПРИВРЕМЕНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА САМОУПРАВЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

5.1. Принципи на којима се заснива овај однос

- принцип супсидијарности
- принцип једнакости грађана у погледу уживања и заштите основних слобода и права грађана
- принцип координације
- принцип усклађености (хармонизације)
- принцип субординације.

Однос Привремених институција самоуправе и Региона требало би нормативно уредити тако да се Региону обезбеди високи степен аутономије (суштинска аутономија) у односу на Привремене институције самоуправе. То се остварује утврђивањем широког круга изворних и пренетих надлежности у којима Регион самостално и аутономно поступа. Тиме се обезбеђује пуна ефикасност и одговорност Региона у вршењу послова из његове надлежности. Увођењем принципа супсидијарности и стварањем механизма за разрешење евентуалних сукоба надлежности органа Региона и Привремених институција самоуправе максимално се отклањају негативне стране вишестепеног одлучивања које су присутне у сложеним структурама дистрибуције власти.

У вршењу својих овлашћења и одговорности, аутономија Региона била би ограничена универзалним принципом поштовања људских права свих становника Региона. Ограничење права Региона заснивало би се и на примени начела координације тј. усклађивања рада органа Региона, као и на хармонизацији аката и поступака управе Региона у примени закона и других општих аката – путем активности Регионалног администратора. Ограничено би се примењивало и начело субординације – преко мера у поступку надзора органа Привремених институција самоуправе над органима Региона. Поред тога, значајно ограничење аутономије Региона представљала би и могућност Привремених институција самоуправе да непосредно извршавају неке опште прописе на територији Региона кад је то неопходно због саме природе тих прописа.

5.2. Садржај односа

5.2.1. Промена статуса територијалне аутономије (Региона) није могућа без сагласности најмање две трећине од укупног броја посланика у Скупштини Региона.

5.2.2. У складу са принципом супсидијарности, поред изворних надлежности Региона, све надлежности које нису резервисане за Специјалног представника Генералног секретара Уједињених нација и за Привремене институције самоуправе спадају у надлежност Региона и општина.

5.2.3. У вршењу својих надлежности органи Региона не могу ограничавати слободу и права грађана утврђене Уставним оквиром.

5.2.4. У случају постојања прописа Региона и прописа Привремених институција самоуправе, предност у примени има пропис Региона, а у случају сукоба између прописа Региона и прописа Привремених институција самоуправе, примењиваће се пропис Региона до коначне одлуке Посебног већа Врховног суда Косова и Метохије.

5.2.5. У случају сукоба надлежности између органа Региона и Привремених институција самоуправе, одлучује Посебно веће Врховног суда Косова и Метохије.

5.2.6. Извршно веће Региона овлашћено је да покрене поступак пред Посебним већем Врховног суда Косова и Метохије за утврђивање несагласности аката Привремених институција самоуправе са Уставним оквиром, кад се њима задире у надлежност Региона.

5.2.7. Прописи Региона који се доносе у оквиру надлежности Региона морају бити у сагласности са основним актом, Статутом Региона. Контролу њихове сагласности са основним актом, Статутом Региона, врши Регионални суд у управносудском поступку.

5.2.8. Прописи Региона који се доносе ради извршења прописа Привремених институција самоуправе морају бити у сагласности са општим прописима и Уставним оквиром Привремених институција самоуправе.

5.2.9. Прописе Привремених институција самоуправе, на територији Региона, по правилу извршавају одговарајући органи Региона.

5.2.10. Органи Привремених институција самоуправе имају право надзора над спровођењем прописа Привремених институција самоуправе од стране органа Региона. У поступку надзора органи Привремених институција самоуправе могу указати на неправилности у поступку спровођења аката Привремених институција самоуправе. Ако и након указивања органи Привремених институција самоуправе установе да неправилности нису отклоњене, они могу покренути поступак за поништење општег акта органа Региона пред Посебним већем Врховног суда Косова и Метохије.

5.2.11. Прописи и одлуке Привремених институција самоуправе које, због своје природе, непосредно извршавају Привремене институције самоуправе на територији Региона, не могу ступити на снагу уколико већина посланичке делегације српске националне заједнице у Скупштини Косова и Метохије захтева посебну процедуру предвиђену за питања која су од виталног интереса за српску националну заједницу.

5.2.12. Уколико се у поступку усаглашавања не постигне сагласност, коначну одлуку доноси посебан панел кога чине представник српске националне заједнице, представник предлагача и члан кога именује Специјални представник Генералног секретара Уједињених нација.

5.2.13. Регионална скупштина може да предлаже законе из надлежности Скупштине Косова и Метохије.

5.2.14. Пре него што Скупштина Косова и Метохије донесе закон од посебног значаја за Регион, дужна је да прибави мишљење Скупштине Региона.

5.2.15. Скупштина Региона може да стави апсолутни вето на споразум међународног карактера који постигну Привремене институције самоуправе, кад се он односи на питања из надлежности Региона.

5.2.16. Измене и допуне Уставног оквира и закона Скупштине Косова и Метохије које се односе на регулисање права на непокретностима које се налазе на територији Региона, не могу да ступе на снагу на територији Региона без сагласности Скупштине Региона.

5.2.17. За подручје Региона, Специјални представник Генералног секретара Уједињених нација именује Регионалног администратора у чијој надлежности је надзор над применом аката Привремених институција самоуправе, као и усклађивање рада управе Региона са Привременим институцијама самоуправе.

5.2.18. Регионални администратор именује се са листе од пет кандидата коју предлаже Скупштина Региона.

VI. ПОСТУПАК УСТАНОВЉЕЊА СРПСКЕ АУТОНОМНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

6.1. Да би се установила Српска аутономна заједница на Косову и Метохији неопходно је да Савет безбедности Уједињених нација донесе посебну Резолуцију. Смисао и основни садржај такве резолуције јесте остваривање посебних права за српску заједницу као једини и хитан начин решавања питања њеног опстанка у Покрајини и повратка на Косово и Метохију две трећине Срба (око 220.000) прогнаних у централну Србију. Искуство од готово пет година присуства цивилне и војне управе Уједињених нација говори да су опстанак и повратак могући само применом сличног механизма привремене управе унутар Косова и Метохије какав је тачком 10. Резолуције Савета безбедности Уједињених нација 1244 предвиђен за целу Покрајину "у оквиру СР Југославије", а то је модел "суштинске аутономије".

По својим циљевима и садржају нова Резолуција Савета безбедности Уједињених нација не би заменила Резолуцију 1244, већ би је само допунила одредбама којима се начелно решава највећи проблем на Косову и Метохији данас – заштита права српске националне заједнице.

6.2. Спровођење ове Резолуције Савета безбедности Уједињених нација извршило би се израдом и усвајањем Статута Српске аутономне заједнице на Косову и Метохији. Статут би утврдио Области Региона. Поступак израде Статута заснивао би се на поступку израде Уставног оквира за привремену самоуправу. Једина разлика састојала би се у томе што би у изради Предлога Статута поред представника УНМИК–а, косметских Срба и Албанаца (тј. садашњих Привремених институција самоуправе) учествовали и представници Србије, односно Србије и Црне Горе. Ово је неопходно ради постизања опште сагласности око споразума о оснивању Српске аутономне заједнице на Косову и Метохији.

Усвојени текст Статута Српске аутономне заједнице на Косову и Метохији, после одговарајућих консултација легитимних представника свих заинтересованих страна, прогласио би одговарајућом уредбом Специјални представник Генералног секретара Уједињених нација.

6.3. Све предвиђене процедуралне радње требало би обавити што пре како би Статут Српске аутономне заједнице на Косову и Метохији почео да се примењује одмах после његовог проглашења. Усвајање и примена Статута дали би довољне гаранције целокупној српској заједници на Косову и Метохији, имајући у виду и њен већински део који се после прогона налази у централној Србији, да слободно живи и учествује у јавном животу не само у областима новооснованог Региона него и на целом Косову и Метохији. Њихово учешће на изборима за нове органе Региона знатно би их охрабрило и за учешће на предстојећим изборима за органе Косова и Метохије. Укратко, ново уређење живота српске заједнице у Покрајини отворило би нову, мирнодопску страницу мултиетничког Косова и Метохије.

**Анекс: Статус Срба ван територије обухваћене
територијалном аутономијом (ван Региона)**

Слобода изражавања националног идентитета

Јемчи се слобода изражавања националне припадности.

Нико није дужан да се изјашњава о својој националној припадности.

Забрана дискриминације

Јемчи се равноправност пред законом и једнака законска заштита, без обзира на националну припадност.

Забрањује се било каква дискриминација по основу националне припадности.

Мере за обезбеђење равноправности

Обавеза је Привремених институција самоуправе да, где год је то потребно, усвајају одговарајуће мере за унапређење пуне и ефективне равноправности између припадника различитих националних заједница, у свим областима економског, социјалног, политичког и културног живота.

Забрана насилне асимилације

Асимилација припадника националне заједнице против њихове воље је забрањена.

Привремене институције самоуправе дужне су да заштите припаднике националне заједнице од сваке акције усмерене ка таквој асимилацији.

Развијање духа толеранције

У области образовања, културе и информисања Привремене институције самоуправе подстичу дух толеранције и међукултурног дијалога и предузимају ефикасне мере за унапређење узајамног поштовања и разумевања и сарадње међу свим људима који живе на Косову и Метохији, без обзира на њихов етнички, културни, језички или верски идентитет.

Забрана изазивања расне, националне и верске мржње

Забрањено је и кажњиво свако изазивање и подстицање националне, расне, верске или друге неравноправности, као и изазивање и распиривање националне, расне, верске и друге мржње и нетрпељивости.

Право на очување посебности

Припадници националних заједница могу слободно употребљавати свој језик и писмо, приватно и јавно.

Припадник националне заједнице има право да сопствено име и презиме користи на матерњем језику укључујући ту и уписивање личног имена у све јавне исправе према језику и правопису своје националне заједнице.

На територији јединице општинске самоуправе где традиционално живе припадници националних заједница њихов језик и писмо је у равноправној службеној употреби. Службена употреба језика националне заједнице подразумева нарочито: вођење судског и управног поступка на језику националних заједница; употребу језика националне заједнице у комуникацији органа са јавним овлашћењима са грађанима; издавање јавних исправа и вођење службених евиденција на језицима националних заједница и прихватање тих исправа на тим језицима као пуноважних; употреба језика националних заједница на гласачким листићима и бирачком материјалу, као и у раду представничких тела.

Припадници националних заједница имају право да традиционални локални називи, имена улица и насеља, као и топографске ознаке буду исписане и на језику тих заједница.

Припадници националних заједница имају право на изражавање, чување, неговање, развијање, преношење и јавно испољавање националне и етничке, културне, верске и језичке посебности.

Припадници националних заједница имају право на одговарајућу заступљеност у јавним службама, органима Привремених институција самоуправе и локалне самоуправе.

Припадници националних заједница имају право на васпитање и образовање на свом језику у јавним установама предшколског, основног и средњег образовања и васпитања.

Припадници националних заједница имају право на образовање приватних образованих установа на свим нивоима.

Припадници националних заједница имају право избора и употребе националних симбола и знамења на јавним местима.

Припадници националних заједница имају право на потпуно и непристрасно информисање на свом језику укључујући право на изражавање, примање, слање и размену информација и идеја, као и право на оснивање сопствених средстава информисања.

Право на удруживање

Припадници националних заједница имају право на оснивање просветних и културних организација и удружења, чије је финансирање добровољно.

Организацијама и удружењима припадника националних заједница се признаје посебна улога у остварењу права припадника тих заједница.

Сарадња са сународницима у региону и ван територије Косова и Метохије

Припадници националних заједница имају право да остварују несметане везе и да сарађују са својим сународницима који живе у региону и ван територије Косова и Метохије.

Забрана нарушавања права припадника националних заједница

Забрањују се мере које мењају однос становништва на подручјима насељеним припадницима различитих националних заједница и које отежавају уживање и остваривање права припадника националних заједница.

Судска заштита права припадника националних заједница

Припадници националних заједница имају право да се обрате суду ради заштите својих права.

Пошто исцрпе редовне судске правне лекове, припадник националне заједнице, када сматра да је неко његово право повређено или ускраћено, може покренути поступак заштите својих права пред Европским судом за људска права.

Национални савет националне заједнице

Припадници националне заједнице могу изабрати националне савете ради остваривања права на самоуправу у области употребе језика и писма, образовања, информисања и културе.

Национални савет представља националну заједницу у области службене употребе језика, образовања, информисања и културе, учествује у процесу одлучивања или одлучује о питањима из тих области и оснива установе из ових области.

Српска национална заједница може одлучити да функције њеног националног савета обављају органи Региона.

Омбудсман за права припадника националних заједница

Надлежности Омбудсмана су: да прати поштовање права припадника националних заједница и да се стара о њиховом унапређењу; да прима представке лица која сматрају да су им права припадника националних заједница прекршена или ускраћена и да се обраћа Привременим институцијама самоуправе поводом тих представки; да припрема предлоге прописа ради спровођења и унапређења права припадника националних заједница и да их, у својству овлашћеног предлагача, подноси Привременим институцијама самоуправе на усвајање; да покреће поступак оцене уставности пред Посебним већем Врховног суда Косова и Метохије ако сматра да неки закон или општи акт није у складу са зајемченим правима припадника националних заједница; да покреће поступак, пред Посебним већем Врховног суда Косова и Метохије, којим би се утврдило да ли постоје појаве систематског кршења или ускраћивања права припадника националних заједница.